

ODHODLANÍ A POVOLANÍ

JAN ŠVERMA A JEHO PŘÁTELE V DOBĚ V. SJEZDU KSČ

JIŘÍ KŘEŠŤAN

Pátý sjezd Komunistické strany Československa, konaný v nadobyčej chladných dnech¹ 18.–23. února 1929, náleží mezi symbolické mezníky v dějinách komunistického hnutí. Právě v jeho průběhu definitivně ovládla stranu garnitura mladých funkcionářů, jež dokázala o necelá dvě desetiletí později, v únoru 1948, dobyt moc v Československu a ovlivnit zásadním způsobem vývoj minimálně v první porevoluční dekádě. Nepůjde nám nyní primárně o to, abychom rekapitulovali vývoj v KSČ před V. sjezdem a popisovali průběh sjezdu, abychom stopovali soupeření mezi jednotlivými proudy ve straně či dokonce analyzovali zápasy mezi vůdci v Komunistické internacionále (dále též jen KI) a v bolševické straně v SSSR (dále též jen VKS(b)). Není ani prostor hodnotit podrobně dosavadní přístupy historiografie k procesu bolševizace KSČ. Půjde nám o to, podívat se na nástup nové garnitury, přezdívané jejich oponenty „karlínští kluci“;² převážně pohledem zevnitř, abychom pochopili motivy jejich konání, ale také odhodlání a odvalu, s níž převzali stranu, jež patřila mezi nejpočetnější a nejlivnější v Komunistické internacionále (dále též jen KI) a kterou lze počítat k nejúspěšnějším stranám v parlamentních i jiných volbách v Republice československé. Zamyslíme se nad smyslem momentu rozhodnutí, který našel své připravené aktéry. Nemůžeme přitom pominout aspoň základní okolnosti, za kterých se to odehrálo. Pokusíme se tuto epizodu analyzovat na příkladu Jana Švermy a jemu blízkých ze vznikající frakce „nové levice“.

1 Ještě s dlouhým odstupem let si vybavoval účastník sjezdu Josef Kolský (a jistě nejen on), že jednání se konala za „neběvale krutých mrazů“. Kolský, Josef: Pod revolučním praporem. Praha 1963, s. 106. Není divu, zima 1928/1929 patřila k nejchladnějším v minulém století.

2 Zlehčujícím pojmem „karlínští kluci“ byli již v letech 1923 a 1924 v nekomunistickém (zejména sociálně demokratickém) tisku častovaní mladí komunističtí funkcionáři v mládežnických organizacích, radikálně naladěni i vůči vedení KSČ. Patřili k nim například Jan Šverma, Josef Guttman, Rudolf Slánský, Václav Kopecký, Alexandr Bubeníček, Pavel Reiman, Marie Švábová (Švermová) a další. (Gottwald tedy původním „karlínským klukem“ nebyl, v té době působil jako funkcionář a novinář na Slovensku.) Srv. Reiman, Pavel: Ve dvacátých letech. Praha 1966, s. 139–140. Švermová, Marie: Vzpomínky. Praha 2008, s. 59–60.

„Výzkumná perspektiva obracející se k subjektivitě aktérů může pomoci racionalizovat [...] mnohé postupy aktérů meziválečného komunistického hnutí,³ uvedl historik Jakub Rákosník. Podobný zorný úhel nám otevírá mnohoperspektivnost pohledu na významné dějinné události, umožňuje pochopit, že historické postavy vstupovaly na kolbiště zásadních střetů s odlišnými představami, zájmy a zkušenostmi, s různým intelektuálním vybavením a vzdělanostním zázemím a že ne vždy se rozhodovaly přísně racionálně, ale nechaly se nejednou unést emotivními i nahodilými pohnutkami. I přelomová rozhodnutí se mohla udát ve stresu, pod vlivem momentálních okolností či konání jiných lidí.

Komunistická strana byla množinou lidí různého typu – vedle nuzných či málo zámožných lidí, především proletářů, se zde setkáme s teoretiky a idealisty vysoké kulturní úrovně, najdeme tu romantické snílky i věrné následovatele Moskvy, v každé situaci disciplinované členy, ale i demagogy, naskakující na každou módní vlnu, politické pragmatiky, schopné kompromisu, i notorické opozičníky, rebely či naopak tuhé dogmatiky. Žádný z těchto typů neexistoval v krystalické podobě. Ostatně i ideové či frakční proudy, které rozeznáváme v řečišti komunistického hnutí, byly obzvláště ve dvacátých letech nevykvašené, pevně neukotvené, vzájemně prolínavé a proměnlivé.

Pohled z perspektivy jedince nás odkazuje především k egodokumentům, dochovaným ovšem u příslušníků strany komunistické, pohybujících se ve druhé polovině dvacátých let na pomezí legality a ilegality, jen v míře torzovitě. Dobové deníky či korespondence většinou chybí, vzpomínky jsou psány s delším odstupem, lidmi většinou zaujatými, osobně zainteresovanými. Také k úředním dokumentům i archiváliím stranické proveniencí je nutno přistupovat s kritickým nadhledem. Dobové projevy, publicistika a jiná díla obvykle nevypovídají o osobních motivech autorů. Při hledání odpovědí na některé otázky je nutno používat analogii a srovnání, jež nám umožní alespoň zčásti porozumět⁴ světu lidí blízkých osobnosti, jež je předmětem našeho výzkumu, vcítit se do jejího myšlení a vnímání.

Jan Šverma (1901–1944), jenž bude stát v centru naší pozornosti, byl přiveden k radikálnímu socialismu a posléze ke komunismu tím, jak si zpracovával podněty z rodinné výchovy (příklad otce – starosty Mnichova Hradiště, advokáta-lidumila a spolkového nadšence, matčina laskavá tolerance a důvěra, vliv vlastenecky založeného dědečka), sociální zkušenosti (kamarádství s chudými spolužáky, prožitek materiálního nedostatku po smrti otce, poznání opravdové dělnické bídy v rodině

3 Rákosník, Jakub: Strana profesionálních revolucionářů? Historie – otázky – problémy 6, 2014, č. 1, s. 136–137.

4 Srv. pojetí porozumění v procesu poznání in Gadamer, Hans-Georg: *Problém dějinného vědomí*. Praha 1994, s. 23. Přemýšlení o hlasech minulosti je mu především „způsobem poznání sebe sama“.

jeho životní družky Marie Švábové,⁵ jakož i v dalších proletářských rodinách, jež postupně poznal), četbou klasické literatury i studiem marxistické, ale i české nemarkxistické politické, historické a filosofické literatury (zejm. Palackého, Masaryka ad.).⁶ Průnik národního a sociálního momentu byl pro něho po celý život velmi důležitý, ovšem v době V. sjezdu byl potlačen vzhledem k obratu Komunistické internacionály doleva.

Změna ve strategii KI, prosazující se výrazně od přelomu let 1927 a 1928 vedla k důrazu na podněcování a vyhrocování ostrých třídních konfliktů, útoky proti sociální demokracii (a zejména jejímu levému křídlu) jako „sociálfašismu“, odmítání budování jednotné dělnické fronty shora (příklon ke konfrontační taktice „třída proti třídě“) a demonstraci odhodlání bránit Sovětský svaz proti předpokládané imperialistické vojenské agresi – i proti vlastní vládě.⁸ Změny politického kurzu VKS(b) a Kominterny ve 20. letech bychom neměli, jak novátorsky ukázali britští historikové Kevin McDermott a Jeremy Agnew,⁹ vnímat jen jako Stalinovu politickou hru a geniální intriku, směřovanou postupně proti Trockému, Zinověvovi, Kameněvovi, Bucharinovi a dalším Leninovým spolubojovníkům. Je ostatně otázkou, odkdy či kdy byl vlastně Stalin hegemonem v bolševické straně a kdy napak jen chytře využíval výhod zákrytu v tandemu za Zinověvem či za Bucharinem. Změny strategie plynuly též z konkrétních zkušeností jednotlivých komunistických

-
- 5 Marie Švermová-Švábová (1902–1992), politička a publicistka, životní partnerka Jana Švermy. V roce 1923 se jim narodila dcera Jiřina (zvaná v rodině a mezi přáteli Jurka). Ve výkladu, týkajícím se období kolem V. sjezdu KSČ, ji uvádím jako Marii Švábovou, protože v té době používala své dívčí jméno. Po roce 1945 ovšem používala příjmení Švermová a pod tímto jménem byly publikovány i její vzpomínky, jež vyšly posmrtně především zásluhou Jiřiny a Bedřicha Kopolových, její dcery a zetě (viz pozn. 2).
 - 6 Janu Švermovi se dostalo kvalitního vzdělání, absolvoval gymnázium, studia na Právnické fakultě Univerzity Karlovy přerušil v roce 1925, když mu zbývala jen jedna státní zkouška z mezinárodního práva. Učinil tak údajně na výzvu tajemníka ÚV KSČ Bohumila Jílka. Studia nedokončil a zcela se věnoval stranické práci. Srv. Holá, Věra: Jan Šverma. Praha 1985, s. 32–33.
 - 7 Zášť vůči sociální demokracii a zejména jejímu levému křídlu Stalin vnášel prokazatelně již do jednání VI. kongresu Kominterny v roce 1928, jak sám s odstupem přiznal v článku O pravé úchylice ve VKS(b). Srv. Stalin, Josef Vissarionovič: Spisy, sv. 12. Praha 1953, s. 31–33. V žádném z usnesení kongresu se však ještě neobjevil termín „sociálfašismus“. Ten najdeme až v usnesení X. pléna exekutivy Kominterny v roce 1929. Srv. Menclová, Jarmila: VI. kongres Komunistické internacionály v roce 1928. Příspěvky k dějinám KSČ 3, 1963, č. 6, s. 818.
 - 8 Změny v mezinárodní politické situaci (zejména roztržka Sovětského svazu s Velkou Británií v letech 1926–1927, represe proti levici v Itálii a Rakousku, obrat v Socialistické internacionále doprava) přispěly k přeměně sovětské zahraniční politiky a postupů KI. K tomu srv. Voráček, Emil: Politika Kominterny a proces „bolševizace“ KSČ (1924–1929). In: Prokš, Petr a kol.: České dějiny a moderní dějiny Evropy. Praha 2010, s. 119–122.
 - 9 Viz McDermott, Kevin – Agnew, Jeremy: Kominterny. Praha 2011, zejm. s. 78 a 104–105. Původně byla kniha vydána v anglickém jazyce v roce 1996.

stran, z obtížného vyhodnocování rozporuplných sociálních dopadů kapitalistické poválečné konsolidace a racionalizace výroby, neúspěšných revolučních povstání a hospodářských bojů a v neposlední řadě i ze „zpanštnění“ části špiček sociální demokracie či účasti reformistických politiků a úředníků na represáliích proti komunistickým a radikálně socialistickým rebelům.

Stalinovi pacholci?

„Autorita KI rozhodla na VI. kongresu o československé otázce, rozhodla proti oportunistickému vedení Jílkovu, rozhodla pro bolševické vedení Gottwaldovo. Komunistické hnutí Československa mělo určeno, co má dělat.“¹⁰ Citát ze vzpomínek Václava Kopeckého má nesporně své racionální jádro, nelze jej snadno vyvrátit. Přidejme slova Pavla Reimana: „Kominterna byla pro nás Kreml, Moskva, Sovětský svaz, země socialismu.“¹¹ Fakt dominujícího „vlivu zahraničního revolučního činitele, Kominterny“¹² na československé komunistické hnutí je v soudobé odborné literatuře všeobecně uznáván. „Nohsledství Kominterny“¹³ přisuzuje francouzský politolog Jacques Rupnik především komunistické levici (ne úplně právem – i „pravičáci“ v KSČ přece v některých případech jevíli značnou míru loajality Moskvě). Proces bolševizace chápe pak Rupnik jako „institucionalizaci podřízenosti KSČ vůči Kominterně“.¹⁴ Znamená to, že bychom měli intepretovat nástup Gottwaldovy garnitury jen jako mocenský akt výměny vůdců, provedený vedením Kominterny? To by byl zjednodušující pohled.

Vliv Kominterny ve 20. letech ve světovém komunistickém hnutí postupně sílil a v rámci KI rostla autorita ruských bolševických vůdců s tím, jak začalo být jasné, že v žádné jiné zemi v blízké době nedojde k úspěšné revoluci. VKS(b) zůstala (vedle spíše marginální mongolské komunistické strany) jedinou sekcí Kominterny, jež úspěšně provedla revoluci. Obrana země sovětů začala posléze být vnímána jako nejdůležitější úkol komunistů celého světa. Aparát Kominterny se postupně byrokratizoval a rozhodování se v jejím rámci centralizovalo.

Současně však nemůžeme popřít tezi Kevina McDermotta a Jeremy Agnewa, že ve dvacátých letech si jednotlivé komunistické strany podržely ještě jistou míru autonomie. Obrat k levičáctví na konci 20. let, který obvykle spojujeme se Stalinovým jménem, podle mínění obou historiků byl napájen také levicovým sektářstvím v zahraničních komunistických stranách, zejména v Komunistic-

10 Kopecký, Václav: 30 let KSČ. Praha 1951, s. 72.

11 Reiman, Pavel: Ve dvacátých letech. Praha 1966, s. 145.

12 Rupnik, Jacques: Dějiny Komunistické strany Československa. Praha 2002, s. 55.

13 Rupnik, J.: Dějiny Komunistické strany Československa, s. 56.

14 Rupnik, J.: Dějiny Komunistické strany Československa, s. 58.

ké straně Německa.¹⁵ Ostré spory zmítaly rovněž komunistickými stranami ve Francii, Itálii, Polsku i v dalších zemích a soupeřící křídla ve všech stranách se nejednou dovolávala uznání Kominterny, v níž stále větší vliv získávali ruští bolševici. McDermott a Agnew hovoří o „bolševizaci zdola“ (probíhající souběžně s „bolševizací shora“, jež byla prosazována z centra), aby naznačili, že byla „interaktivním procesem“, k jehož prohlubování přispívaly i objektivní a subjektivní podmínky v jednotlivých zemích.¹⁶

Místní vůdcové si ponechávali určitý manévrovací prostor. Ne vždy se podařilo prosadit beze zbytku vše, co přiváželi z Moskvy či Berlína (kde sídlilo západoevropské byro KI) kominternovští vyslanci, nazývaní někdy místními funkcionáři pohrdlivě „astrachanci“¹⁷. V době přípravy V. sjezdu KSCŠ působil například jako instruktor KI v Československu polský komunista Gustav Henrykowski (na sjezdu vystupoval pod falešným jménem Ziegler), který podle pamětí Marie Švermové zasahoval někdy velmi autoritativně do přípravy sjezdu a do řešení personálních otázek.¹⁸ V době konání sjezdu v únoru 1929 byli v Praze ještě přítomni mocný člen předsednictva a tajemník Exekutivy Komunistické internacionály Dmitrij Zacharovič Manuilskij a předák stalinského křídla Komunistické strany Polska Julian Leński (Leszczyński), jenž se nedlouho poté stal vůdcem strany. Ti se sjezdu neúčastnili (v Československu pobývali ilegálně, stejně jako Henrykowski), ale každý den se s klíčovými postavami KSCŠ scházeli.¹⁹ V čerstvé paměti mnohých československých komunistů ještě v té době zůstalo, jak rezolutně Manuilskij prosadil složení vedoucích orgánů KSCŠ na II. sjezdu strany v říjnu 1924. Českoslovenští komunisté si měli zvykat, že jsou pouhou sekcí Kominterny...²⁰

15 McDermott, K. – Agnew, J.: Kominterny, s. 58. Ke Stalinovu vítězství ve VKS(b) a posléze i v KI přispělo bezpochyby prosazení jemu loajálního vedení Ernsta Thälmana v tehdy vlivné Komunistické straně Německa. Srv. Voráček, E.: Politika Kominterny a proces „bolševizace“ KSCŠ, s. 124.

16 McDermott, K. – Agnew, J.: Kominterny, s. 73. Připomeňme jen, že v české historiografii potvrzoval tezi o domácích kořenech strategie „třída proti třídě“ na konci 60. let Hájek, Miloš: Jednotná fronta. Praha 1969, s. 132–142.

17 Astrachanci – z původního ruského označení nadutých a arogantních bohatých kupců z Astrachaně.

18 Švermová, M.: Vzpomínky. Praha 2008, s. 86. Srv. též: Reiman, P.: Ve dvacátých letech, s. 431. Riman vzpomíná, že porad s Henrykovským před V. sjezdem se pravidelně účastnili vedle něho představitelé levice Klement Gottwald, Evžen Fried, Jan Šverma, Josef Guttmann, Rudolf Slánský, Václav Kopecký a příležitostně i Ludvík Freund, Jaromír Dolanský, Josef Šťastný a Čeněk Hruška.

19 Reiman, P.: Ve dvacátých letech, s. 446. Podle protokolu ze sjezdu zde vystoupil vedle „Zieglera“ ještě jiný zástupce KI „soudruh Paul“, kterého ovšem editoři neidentifikovali. Protokol V. řádného sjezdu Komunistické strany Československa. Praha 1978, s. 383–396.

20 Rákosník, Jakub: Komunistická strana Československa v období první republiky. In: Anev, Petr – Bílý, Matěj (eds.): Biografický slovník funkcionářů KSCŠ (1921–1989), sv. A–K. Praha 2018, s. 30.

Gottwaldově skupině se dostalo významné podpory ze strany vlivných předáků Kominterny již při jednáních VI. kongresu Kominterny v létě 1928. V Otevřeném listu Exekutivy KI V. sjezdu KSČ, jenž byl adresován československým komunistům v předvečer jeho konání, byla poté oceněna tato skupina jako „nejpokročilejší aktivní část strany“,²¹ což představovalo jistě výrazný signál přízně. Vítězství na V. sjezdu si ovšem museli předáci Gottwaldovy „nové levice“ předtím odpracovat na okresních a krajských konferencích KSČ, kde se rozhodovalo o tom, kdo bude delegátem sjezdu. Diskuse byly tvrdé a prostředky někdy nevybíravé. Gottwaldovo tažení k moci ve straně nebylo předem dáno, Jílkovy pozice byly silné. Zajímavostí je, že ještě před ukončením VI. sjezdu Kominterny Gottwaldova skupina vyslala Marii Švábovou, Švermovu partnerku, do Prahy, aby soudruhy, kteří v té době doma vedli stranu (zejména člena náhradního vedení KSČ a odborového předáka Rudolfa Kohna), informovala o nástupu Gottwaldovy skupiny do vedení strany a připravila terén. Svůj odjezd z Moskvy rafinovaně maskovala zdravotnímu důvody.²²

V Moskvě ovšem ještě v době před konáním V. sjezdu KSČ převládala evidentně představa, že by měli být ve významných funkcích vedle představitelů „nové levice“ ponechání zkušení předáci (Jílek, Šmeral, Zápotocký, podle Budínových vzpomínek též Václav Bolen²³) – snad z obav z rozštěpení strany, snad ze strachu, že mladí funkcionáři kolem Gottwalda, kteří měli převzít kormidlo, nebudou schopni stranu vést bez pomoci ostrílených vůdců. Historik Jakub Rákosník soudí, že do pozdního léta 1928 Kominternu „sázela na Jílka jako adekvátní osobnost schopnou zajistit zdárný průběh bolševizace strany“,²⁴ svou důvěru podle něho ztratil po nezdařených protestech proti reformě sociálního pojištění a po nezdaru Rudého dne. Jak jsme ovšem viděli, ztracení Jílka a jeho soudruhů nebylo absolutní.

Marie Švábová na obvodní konferenci komunistické organizace v Karlíně, konané dne 18. listopadu 1928 v hostinci U Zábranských, přiznala, že Kominternu doporučila ponechání Jílka a Zápotockého na jejich místech, ale hned dodala, že „tenkrát, když k tomu doporučení došlo, nevěděli vůdcové tolik, co ví dnes“. Svůj proslav končila bojovně: „Dnešní vedení, a hlavně soudruh Jílek a jeho klika, musí být odstraněno, třeba i s nebezpečím, že strana se rozdělí na nové ještě

21 Otevřený list Exekutivy Komunistické internacionály V. sjezdu KSČ. In: Za bolševickou orientaci KSČ. Praha 1954, s. 138.

22 Srv. dopis M. Švábové, předložený plenární schůzi československé delegace na VI. kongresu KI, konané dne 16. 8. 1928. Národní archiv (dále NA), sbírka Dokumenty ze zahraničních archivů – Kominternu (dále DZA – KI), arch. j. 37, sl. 8, fol. 63, kart. 4.

23 Budín, Stanislav: Jak to vlastně bylo. Praha 2007, s. 72.

24 Rákosník, J.: Komunistická strana Československa v období první republiky, s. 32.

frakce, což by bylo nejlépe, poněvadž by v nastalém boji zvítězil revoluční element komunistického členstva.²⁵ Posluchačstvem byl její projev „bouřlivě aklamován“. Autentičnost záznamu, pořízeného policejním úředníkem, není zaručena, ale významí projevu je uvěřitelné. Zápotockého kandidaturu naproti tomu Švábová nezpochybnila. Antonín Zápotocký byl na schůzi, kterou obratně vedl Arno Hais²⁶ (v tu dobu velmi kriticky naladěný vůči Jílkovu vedení), zvolen bez problémů do obvodního výboru KSČ v Karlíně.

Požadavek KI navrhnout do vedení Jílka a Zápotockého trval zjevně ještě tři týdny před konáním V. sjezdu, kdy požádal prvně jmenovaný blíže neurčeného představitele Kominterny o zproštění povinnosti kandidovat do nového vedení.²⁷ Dosavadní vůdce strany Bohumil Jílek argumentoval tím, že by mělo být vyhověno požadavku jeho oponentů a mělo by vzniknout „homogenní vedení“, po kterém bažili jeho kritikové z „levé opozice“. Původní přání Kominterny udržet Jílka ve vedení KSČ nebylo reálné po ostré kampani, kterou na okresních a krajských konferencích vedli proti němu a jeho „skupině“ příslušníci „nové levice“. Tato kampaň byla dovršena v některých krajně kritických vystoupeních na V. sjezdu (např. Evžen Friedl či Václav Kopecký). Vyslanci Kominterny nakonec netrvali na Jílkově přítomnosti v novém vedení možná také proto, že byl považován spíše za člověka průměrných kvalit,²⁸ byť mu evidentně jisté organizační dovednosti nechyběly.

Přesto, že to ve svých vzpomínkách tvrdí Václav Kopecký,²⁹ na V. sjezdu nebyl Bohumír Šmeral zvolen do nového ústředního výboru,³⁰ nebyl znovu zvolen ani do funkce zástupce KSČ v předsednictvu Exekutivy KI. Karel Kreibich rov-

25 NA, fond Ministerstvo vnitra – prezidium (dále PMV), sign. 225-1474-2, fol. 34, kart. 1474.

26 Arno Hais (1893–1971) se v roce 1918 podílel na založení Československé komunistické strany na Rusi, v roce 1921 spoluzakladatel KSČ, v letech 1923–1929 čelný činitel Mezinárodního odborového svazu, od roku 1930 aktivní v sociálně demokratické straně, v letech 1939–1942 vedoucí představitel protektorátní Národní odborové ústředny zaměstnanecké, v letech 1942–1945 vězněn v nacistických žalářích, od března 1948 v exilu.

27 Protokol V. řádného sjezdu Komunistické strany Československa, s. 144.

28 Tento názor převažuje i v naší historiografii. J. Galandauer například uvedl, že Jílek byl „člověkem sotva průměrných kvalit a schopností“, že nebyl vybaven dostatečným teoretickým rozhledem. Galandauer, Jan: Bohumír Šmeral. Praha 1986, s. 415. L. Niklíček označil Bohumila Jílka i Václava Bolena za „neschopné stranické byrokraty“, kteří „nebyli schopni uskutečňovat jakoukoli politiku“. Niklíček, Ladislav: Českoslovenští komunisté mezi Kominternou a středoevropskou demokracií. Soudobé dějiny 2, 1995, č. 2–3, s. 240. Bylo by směšné dělat z Gottwaldova rivala stoupence vnitrostranické demokracie a zastávce politického pluralismu. Fakt dalšího uplatnění Jílka a Bolena v agrární či národně socialistické straně ovšem napovídá, že o zcela neschopné lidi nešlo.

29 Kopecký, V.: 30 let KSČ, s. 79. Kopecký, Václav: ČSR a KSČ. Praha 1960, s. 224–225.

30 Ke složení vedoucích orgánů KSČ, zvolených na V. sjezdu a nedlouho po něm naposledy Štverák, František: Schematismus k dějinám Komunistické strany Československa (1921–1992). Praha 2018, s. 46–48.

něž musel odejet s nepořízenou ze sjezdu zpět do Moskvy – u něho ovšem nevíme, zda zástupci Kominterny stáli o jeho kandidaturu do nového ÚV KSČ.³¹ Za Antonínem Zápotockým, v době sjezdu nemocným, se musel vydat osobně Dmitrij Manuilskij, aby zjistil, že byl falešně informován volební komisí sjezdu, že prý populární dělnický vůdce a jeden ze Šmeralových a Jílkových spolupracovníků nechce do vedení kandidovat.³² Zápotocký jej při osobním setkání ujistil o opaku a intriku proti sobě tím zmařil. Byl nakonec po Manuilského intervenci zvolen na sjezdu členem nového ÚV KSČ. Na ustavující schůzi ústředního výboru KSČ 23. února jej potom zvolili členem politického byra ÚV KSČ. Členem sekretariátu ÚV KSČ se stal až 21. dubna. Téhož dne byli kooptováni do ústředního výboru Filip Dobrovolný, Josef Jonáš a Jan Harus, kteří po jistou dobu přistupovali ke Gottwaldově skupině s pochybami a dávali to veřejně najevo. K narušení principu „homogenního vedení“, jež by bylo složeno jen ze členů levice, seskupující se kolem Gottwalda, docházelo tedy až postupně. Není pravda, že Klement Gottwald hned „podal ruku všem ke vzájemné spolupráci“,³³ jak v roce 1946 tvrdil Rudolf Slánský.

Křivolaké cesty řešení personálních otázek, které se staly předmětem polemik mezi reprezentanty KI a činiteli KSČ, svědčí o tom, že strana měla určitý manévrovací prostor, v němž mohli její předáci zohlednit vlastní podmínky i osobní ambice. Našli bychom řadu dalších otázek, jež v průběhu 20. let bývaly pravidelným předmětem kritiky Kominterny, ať už se to týká politiky vůči odborům, vůči rolnictvu a mládeži, vztahu k národnostní otázce, k parlamentní politice, i otázky organizační přestavby strany (zeměna pomalé budování závodních buněk, jež měly podle představy KI postupně nahradit organizace v místě bydliště). S postupem centralizace v rozhodování KI se pochopitelně autonomní prostor pro jednotlivé sekce zužoval, ale zejména u legálně působících stran, k nimž patřila i KSČ, nemohl nikdy zmizet docela.

Jan Šverma na V. sjezdu zmínil Otevřený list Exekutivy Komunistické internacionály členstvu KSČ³⁴ z konce září 1928 jako stanovisko, jehož platnost samozřejmě uznával. Upozornil také na to, že přihlášení k němu může být jen formální.

31 Podle P. Reimana bylo rozhodnuto, že Kreibich navrhován na V. sjezdu do vedoucích funkcí nebude pro jeho kritický vztah k linii Kominterny. Reiman, P.: Ve dvacátých letech, s. 197.

32 Archiv Národního muzea, f. Gustav Bareš, kart. 10, složka Dokumenty ke vzpomínkám, záznam rozhovoru G. Bareše s F. Fűrnerbergem, členem ÚV KS Rakouska, ze dne 24. 7. 1967. Fűrnerberg v době konání V. sjezdu KSČ pobýval v Praze jako zástupce Komunistické internacionály mládeže. Jde o Siegfrieda „Friedla“ Fűrnerberga (1902–1978).

33 Slánský, Rudolf: O velkém díle a životě soudruha Gottwalda. In: K padesátinám soudruha Gottwalda. Praha 1946, s. 34.

34 Otevřený list Exekutivy Kominterny členstvu KSČ. In: Za bolševickou orientaci KSČ. Praha 1954, s. 124–133.

Ve svém vystoupení³⁵ se však ani jednou výslovně autority Kominterny nedovolával a přišel s vlastními logicky strukturovanými argumenty, které ovšem ze stanovisek KI vycházely. Totéž platí o jeho stati Sociální kořeny stranické krize, která vyšla v Rudém právu ve dnech 7. a 14. prosince 1928.³⁶ Stať představuje pozoruhodnou sociologickou analýzu proudů v Komunistické straně Československa. Jan Šverma tedy bezduchým „Stalinovým pacholkem“ nebyl, jakkoli autoritu Moskvy ctil. Zdá se však, že si podněty z kominternovských směrnic do jisté míry samostatně zpracovával. Gottwaldovo vedení plnilo úkol bolševizace strany, ale ve svých postupech po roce 1929 uplatňovalo někdy aktivity, které se mýjely s linií Kominterny. Tato linie se ostatně sama měnila. K závažnému konfliktu mezi Kominternou a vedením KSČ došlo na konci roku 1935, kdy ve vedení strany zastupoval Šverma a Slánský nepřítomné Gottwalda a Kopeckého (v Moskvě se skrývali před soudním postihem v ČSR) a podpořili volbu Edvarda Beneše prezidentem v prvním kole a v parlamentu hlasovali pro některé kapitoly státního rozpočtu, důležité pro realizaci opatření proti hrozbě nacismu.³⁷

Ponížení a sebevědomí

Podle názoru Jacquese Rupnika posloužil Gottwaldově skupině jako „záminka k vyvolání otevřené krize ve vedení strany“ nezdar v organizaci tzv. Rudého dne 6. července 1928. Rudý den měl být masovou manifestací, kterým chtěla KSČ propagandisticky nahradit dělnickou spartakiádu, zakázanou úřady. Nicméně jeho přípravu od počátku provázela špatná organizace i nedostatečná propagace, a nakonec byl taktéž zakázán. Toto fiasko se tak stalo podle Rupnika vítanou příležitostí, aby nové vedení upevnilo svou moc ve straně a zajistilo uplatnění Stalinovy sektářské linie.³⁸ Tuto tezi lze přijmout s podotknutím, že Gottwaldova „nová levice“ se po nezdaru Rudého dne vlastně teprve začala formovat.³⁹ Reálných kontur nabyla tato skupina až v létě roku 1928 v Moskvě před VI. kongresem Komunistické internacionály a v jeho průběhu.

Podle vzpomínky Pavla Reimana jej spolu s Gottwaldem, Slánským a Guttmanem po jejich příjezdu do Moskvy navštívili pracovníci středoevropského sekretariátu EKI Naum Lenzner a Fritz Glaubauf. Ti vyjádřili pochyby, zda je vhodné, aby jmenovaní vystoupili jako představitelé levého směru v KSČ, ale slíbili, že budou o jejich názorech informovat někdejšího Leninova spolubojovníka, vedoucího sekretariátu Sergeje Ivanoviče Guseva, který posléze na sjezdu

35 Protokol V. řádného sjezdu Komunistické strany Československa, s. 61–67.

36 Šverma, Jan: Výbor z díla, sv. 1. Praha 1981, s. 132–158.

37 K tomu podrobně Holá, V.: Jan Šverma, s. 146–157.

38 Rupnik, J.: Dějiny Komunistické strany Československa, s. 77–78.

39 Naposledy to pěkně ukázal Chadima, Jan: Rudolf Slánský. Praha 2022, s. 103.

vedl československou komisi.⁴⁰ Čtyři rebelové si v tu chvíli mohli být zcela jisti jen podporou delegátů z Komsomolu (Emil Hršel ad.), s podporou váhali i někteří čeští delegáti, kritičtí vůči Jílkovi. Josef Haken sympatizoval s levicovou opozicí, ale měl jako člen sekretariátu ÚV KSČ do jisté míry svázané ruce. Šmeral je přijal lidsky vlídně, pozval je do svého bytu na večerní posezení, ale při jednáních na sjezdu Kominterny mlčel, stejně jako Kreibich. Zápotocký dával najevo své pochyby a Jílka se zastával.⁴¹

Posilu pro levicovou opozici znamenal fakt, že se sjezdu KI mohli zúčastnit čerství frekventanti Mezinárodní leninské školy v čele s Janem Švermou, Marií Švábovou, Alexandrem Bubeníčkem a Alexem Kellermannem (později Nográdym). Šverma s Bubeníčkem a Bruno Köhlerem dostali dokonce právo na sjezdu hlasovat. Šverma se podle historičky Věry Holé s Gottwaldem sešel prý hned večer toho dne, kdy vycházející hvězda KSČ do Moskvy dorazila.⁴² Seděli do noci a našli v sobě patrně zalíbení. Gottwaldova skupina byla později posílena i zástupci pražského funkcionářského aktivu (Václav Kopecký, Josef Šťastný, František Houska), kteří přivezli memorandum kritické k Jílkovu vedení a stali se plnoprávními členy československé delegace. Hlasovací právo nakonec bylo přiznáno ještě tajemníku delegace Jaromíru Dolanskému i Josefu Guttmannovi, jenž přijel jako zpravodaj komunistického tisku.⁴³ Touto manipulací funkcionářů KI se síly mezi Jílkovými stoupenci a jejich kritiky v československé delegaci v podstatě vyrovnaly.

V Moskvě se v létě 1928 znovu oživily přátelské vazby z vedení pražské organizace Komsomolu z poloviny 20. let. Odtud i z Komunistické studentské frakce, z Mezinárodního sdružení marxistických akademiků a z redakce Komunistické revue se znali Šverma, Švábová, Bubeníček, Reiman, Guttmann, Slánský, Kopecký a další. „Nová levice“ si v Moskvě na sjezdu Komunistické internacionály v roce 1928 musela své místo na slunci teprve vybojovat a stmelit se v jednotném postupu.

Vraťme se nyní o málo zpět proti proudu času. V roce 1924, v době konání sjezdu Komunistické internacionály mládeže v Moskvě, si vyžádali přijetí u vlivného člena vedení KI a VKS(b) Dmitrije Zacharoviče Manuilského Jan Šverma, Emil Hršel a Karel Fischer-Michalec. Funkcionáři československého Komsomolu⁴⁴ si stěžovali na oportunistismus tehdejšího vedení KSČ a nedostatečné uplatňování leninských zásad. Manuilskij je vyslechl a doporučil jim trpělivost. Rozhovor zakončil

40 Reiman, P.: Ve dvacátých letech, s. 385–386.

41 Švermová, M.: Vzpomínky, s. 85.

42 Holá, V.: Jan Šverma, s. 56.

43 Reiman, P.: Ve dvacátých letech, s. 406–408.

44 Švermova činnost v mládežnickém hnutí ve dvacátých letech představovala důležitý institucionální rámec počátků jeho politického působení. Závažnému tématu, jež se ovšem nachází mimo chronologický rámec této studie, se budu věnovat samostatně v některé ze svých budoucích studií.

s bezohlednou bolševickou přímostí: „Chcete vy tři vést stranu? Máte k tomu dost teoretických předpokladů a zkušeností? Sami jistě uznáte, že vedení strany nelze svěřit mládeži.“⁴⁵ Ve stati uveřejněné v časopise *Kommunističeskij internacional* (č. 8 z roku 1925) si potom dělal legraci z „intelektuálů, na smrt uražených, z těch, kdo si dělali nároky na vůdcovství, ale nestačili na ně svými kvalitami“. Kritikové politiky KI a jí prosazovaného bloku Jílek – Šmeral – Zápotocký podle něho „dostali ze strachu běhavku, fňukají, hekají, pláčou mezi sebou v pražských kavárnách“.⁴⁶ Manuilskij výslovně a ostře kritizoval Reimanovu brožuru *Leninismus nebo...?*,⁴⁷ jejímž prvním čtenáčem a korektorem byl právě Jan Šverma (spolu s Robertem Korbem).⁴⁸ Brožura útočila neúprosně na „šmeralismus“, který představoval pro mladé revolucionáře symbol neblahého sociálně demokratického dědictví. Odvaha tedy Švermovi nechyběla, když podstoupil riskantní schůzku u Manuilského.

Rudý den, pořádaný v Praze vedením strany 6. července 1928, znamenal opravdové fiasko.⁴⁹ Akce byla ohlašována tak halasně a bombasticky, že všichni nabyli dojmu, že půjde o rozhodný střet se státní mocí. Novinář a stranický činovník Gríša Spurný vzpomínal, jak byl se svými soudruhy vzrušen, když si v Rudém Večerníku dva týdny před konáním Rudého dne přečetli básničku, kterou považovali za signál k povstání:

„Doba už je těhotná,
sukně se jí krátí,
do druhého téhodna
připravte se, brati!“⁵⁰

Dostavil se však jen zlomek předpokládaného počtu demonstrantů (část jich zadržela policie již na nádražích – byli snadno k poznání podle květů v klopách, které si opatřili podle pokynů z ústředí). Komunističtí dělníci (nestraníky ani příslušníky socialistických stran výzva neoslovila, neboť byla nakonec formulována jen jako pozvání k demonstraci proti zrušení spartakiády) zevlovali po Václavském náměstí a marně čekali na signál k zahájení manifestace. Patrně pod dojmem

45 Holá, V.: Jan Šverma, s. 29 s odvoláním na vzpomínku K. Fischera-Michalce.

46 Manuilskij, Dmitrij: Český příklad – poučení pro celou Kominternu. In: *Za bolševickou orientaci KSČ*, s. 48.

47 *Leninismus oder...?* Praha 1925.

48 Holá, V.: Jan Šverma, s. 34.

49 K přípravě a průběhu Rudého dne srv. Koudelková, Jarmila: Rudý den 1928. *Revue dějin socializmu* 9, 1969, č. 3, s. 389–412. Autorka chvályhodným způsobem vytěžila dostupné archivní prameny, včetně dokumentů policejní a stranické provenience. K přípravě a hodnocení Rudého dne srv. též dokumenty, uložené in: NA, fond Komunistická strana Československa – ústřední výbor 1921–1938 (dále KSČ – ÚV 1921–1938), arch. j. 333, kart. 22.

50 Spurný, Gríša: Pátý sjezd KSČ. In: Holá, Věra – Vyskočová, Růžena (eds.): *Zápasy KSČ očima pamětníků*. Praha 1971, s. 149.

posil, jež mobilizovala policie a četnictvo, a chabé účasti demonstrantů znamení nepřišlo. Nejbližší spolupracovník ústředního tajemníka ÚV KSČ Bohumila Jílka Václav Bolen, který měl podle svědectví Stanislava Budína demonstraci zahájit, „se pořád procházel a ukusoval kyselé okurky, které tu prodávaly báby.“⁵¹ Signál nevydal a nakonec byl spolu s dalšími zatčen.⁵² Vzpomínky babiček, prodávajících na Václavském náměstí kyselé okurky, se bohužel nedochovaly, ale svědectví četných pamětníků svědčí o tom, že krach Rudého dne pro mnohé komunisty znamenal trpké zklamání.⁵³ Potupa bylo trpčí o to, že se jí vysmíval nekomunistický tisk. Účastníci akce se cítili zahanbeni, poníženi, byli zaplaveni vlnou hněvu vůči organizátorům. Mnozí z nich vážili zbytečně cestu do Prahy ze vzdálených koutů vlasti. Zdrčení zprávami z Prahy byli podle vzpomínky Marie Švermové i studenti leninské školy v Moskvě.⁵⁴

Komunistická strana Československa se na konci 20. let ocitla v jisté depresi. Vršily se neúspěchy při organizaci manifestací, stávkových a mzdových bojů, nedařila se ani jednání komunistů v parlamentu, například při snaze čelit zhoršení legislativního rámce sociálního pojištění. Rudý den byl jen dalším článkem v řetězu neúspěchů. Za pomoci Moskvy se nakonec stal onou příslovecnou poslední kapkou, kterou pohár trpělivosti přetekl. Radikálněji naladěni straníci byli již dlouho před Rudým dnem nespokojení, kritizovali vedení za pasivitu. Připomeňme například vystoupení mládežnického funkcionáře Jana Ziky na schůzi důvěrníků komunistické mládeže Velké Prahy, konané v Karlíně v hostinci U Zábranských 9. září 1927. V důvěrné policejní zprávě čteme: „O všech akcích, v poslední době stranou podnikaných, řečník praví, že sluší poznamenati, že se vesměs tyto nevydařily, všechny zkrachovaly.“⁵⁵ Schůze se konala pod čerstvým dojmem neúspěchu demonstrace u příležitosti Mezinárodního dne mládeže, konané 2. září na Václavském náměstí, jež nebyla dostatečně organizačně zajištěna – část demonstrantů byla omylem nasměrována na Staroměstské náměstí, nepodařilo se ani zajistit dostatek řečníků.

V předvečer V. sjezdu KSČ se mísil pocit frustrace z neúspěšných bojů se sebevědomím a odhodláním části mladé generace v KSČ, která měla odvahu k velkým činům. Generace, šokovaná prožitky z let první světové války, fascinovaná pá-

51 Budín, S.: Jak to vlastně bylo, s. 71.

52 K tomu viz blíže Koudelková, J.: Rudý den 1928, s. 409.

53 Budín, S.: Jak to vlastně bylo, s. 71–72; Spurný, G.: Pátý sjezd KSČ, s. 149–150; Reiman, P.: Ve dvacátých letech, s. 379–380; Nový, Karel: Na rozcestí. Praha 1953, s. 54–55; Hrubý, Josef: Život plný boje. Ostrava 1975, s. 44–45; Pfeiferová, Karla: Paměti. Praha 1964, s. 83; Trousil, Antonín: Hrst vzpomínek. Praha 1962, s. 115; Hájek, Rudolf: Za námi cesta neschůdná. Praha 1966, s. 107.

54 Švermová, M.: Vzpomínky, s. 82.

55 NA, PMV, sign. 225-420-23, fol. 111–112, kart. 420.

dem říší a zhroucením starých, zdánlivě věčných pořádků, byla zklamaná z reality všedních dní první republiky. Ta pro ně nebyla splněným snem, jež představovala pro mnohé z generace rodičů a prarodičů. Mladí se přitom opájeli romantickými nadějemi v nápravu světa a v možnost převratných činů. Bolestnou zkušenost pro ně znamenal boj o Lidový dům na konci roku 1920, jehož obsazení vnímali jako křivdu. Pravicoví vůdci sociální demokracie využili podpory represivních sil státní moci proti levici ve své straně. „Zděšení. Byl to otrěs. [...] Sama jsem byla do nejvyšší míry uražena. Berou nám Lidový dům, kam jsem chodila na schůze, kde jsem pomáhala organizovat mládežnické kulturní večery,“⁵⁶ čteme ve vzpomínkách Marie Švermové. Vybavovala si, že na následnou demonstraci na Staroměstském náměstí, kde došlo nakonec ke střelbě do protestujících, šla s Václavem Kopeckým. Na demonstraci zahlédla i Jana Švermu. Zásahy vládní moci posílily v mladých radikálech jejich antietatismus a nedůvěru v sociálně demokratické předáky. O tom, že zkušenost boje o Lidový dům na konci roku 1920 byla formativní pro část radikálně naladěné mládeže, svědčí fakt, že Jan Šverma se k této události vracel i později a nechal si o dění, předcházejícím prosincové stávce, podrobně vyprávět od redaktorů Antonína Boučka a Václava Vacka.⁵⁷

Jan Šverma sdílel kritický vztah k československé realitě i k poměrům v KSČ, byť léta 1926–1928 prožil (stejně jako jeho družka Marie Švábová) na studiích v Moskvě a tím se poněkud domácí realitě vzdálil. Odhodlání a odvahu nepostrádal, jak o tom svědčí troufalost, s níž se v roce 1924 vydal za jedním z vůdců Internacionály, Dmitrijem Manuilským. Pobyt na Mezinárodní leninské škole posiloval autoritu KI, ale studenty většinou nezbavoval kriticismu. V roce 1928 pak zřejmě Jan Šverma cítil jistou teoretickou připravenost a schopnost odborné analýzy a přidal se k okruhu mladých odhodlaných lidí, sdružujících se kolem Klementa Gottwalda. Touha po změně byla nanejvýše palčivá. Povšimněme si Švermových vystoupení na zasedáních, konaných v Moskvě v době jednání VI. sjezdu Kominterny – „československou otázkou“ se zabíral středoevropský sekretariát Exekutivy KI, jednala také speciální československá komise EKI a diskuse probíhaly současně i na schůzích československé delegace a jejího předsednictva. Zajme nás Švermova snaha o analytické hledání politických úkolů strany na základě rozboru situace sociální, ekonomické i politické.⁵⁸ Šverma požadoval rozsáhlou diskusi v KSČ, která by ovšem podle něho

56 Švermová, M.: *Vzpomínky*, s. 46.

57 Švermova stať o prosincové stávce v roce 1920, jež měla být uveřejněna v Rudém právu 10. prosince 1925, byla nakonec kromě dvou úvodních vět cenzurním úřadem zkonfiskována. Viz Holá, V.: *Jan Šverma*, s. 25.

58 Zajímavé je, že Jan Šverma si podržel svůj věcně-analytický přístup i při projednání Buchari-
nových tezích, charakterizujících současnou situaci, na schůzi československé delegace 1. srpna
1928. Srv. zápis z jednání této schůze in: NA, DZA-KI, arch. j. 34, kart. 4

neměla být „vedena proti jménům Šmeral, Zápotocký atd., nýbrž se musí bojovat proti podstatě tohoto nebezpečí“.⁵⁹ Na jednáních nicméně docházelo ke konfrontačním střetům starších funkcionářů s mladými. Gottwald například neúspěšně požadoval rozpuštění ústředního výboru KSČ. Vedoucí představitelé Kominterny naproti tomu zvolili uvážlivější postup, vedoucí k zahájení diskuse v KSČ a postupnému přebírání pozic v ústředí a v místech, jež bylo dovršeno na V. sjezdu a nedlouho po něm. Otevřený list Exekutivy Kominterny členstvu KSČ, shrnující jednání československé komise VI. kongresu KI, se nakonec k personální otázce v KSČ vyjádřil jen opatrně: „Musí být bezodkladně projednána i skupina otázek, které se týkají zlepšení složení vedoucích orgánů. Hlavním úkolem pro příští dobu má být přitažení mladých revolučních dělníků do vedoucích orgánů.“⁶⁰

Odhodlaní jevil Jan Šverma také po návratu do Prahy v době zbývající do V. sjezdu KSČ i na něm samotném. Nebylo to však odhodlaní bezhlavé. Ve stati Sociální kořeny stranické krize, uveřejněné v Rudém právu 7. a 14. prosince 1928 v rámci vnitrostranické diskuse před V. sjezdem pocítíme tíhu odpovědnosti před „velikými, rozhodujícími boji proletariátu“,⁶¹ které podle jeho názoru před stranou stály, ale možná i jisté pochyby, zda strana na tyto úkoly je připravena. Na V. sjezdu vystoupil Šverma ve srovnání například s Evženem Friedem či Václavem Kopeckým s referátem povýtce věcným. V jeho vystoupení jen probleskne požadavek „bezohledného očištění strany“⁶² – neklamný výraz jisté posedlosti, jíž trpěli mladí radikálové vůči svým oponentům, údajným nositelům oportunistu. A pak už možná vnímavý čtenář postřehne existenciální pocit úzkosti a nejistoty – levá opozice dosáhla většiny v KSČ „velmi snadno“, píše varovně autor. Do budoucích střetů nicméně povzbuzuje Šverma sebe i jiné: „Strana se nesmí ničeho bát.“⁶³

Větvičky v lese

Nahlédněme do vzácně dochovaného dopisu Jana Švermy jeho milé ze dne 22. července 1922: „Vítř skučí, útočí neúnavný, ale les stojí, stojí v plné síle majestátu. Jen chvílemi cosi zaúpí – cítíš to? – to zlomený život slabounce zavzdychal – zapraskla větvička, stéblo kleslo, zlomilo se, padlo, zhynulo – zničený bojovník života. Jen jediný, slabý nářek, akord smrti – píseň boje a radosti hřmí dále, pohr-

59 Voráček, E.: Politika Kominterny a proces „bolševizace“ KSČ, s. 129. Autor odkazuje na torzovitě dochované protokoly ze schůzí, uchované in: Rossijskij gosudarstvennyj archiv socialno-političeskoj istorii, fond 495, opis 28, dělo 20, k Švermovu vystoupení odkazuje na fol. 131.

60 Otevřený list Exekutivy Kominterny členstvu KSČ, s. 131.

61 Šverma, J.: Výbor z díla, sv. 1, s. 155.

62 Protokol V. řádného sjezdu Komunistické strany Československa, s. 62.

63 Protokol V. řádného sjezdu Komunistické strany Československa, s. 64.

dajíc útoky větrů a smrtí slabých – píseň silných vítězů.⁶⁴ Dopis, který je mimochodem také dojemným a něžným vyznáním lásky zamilovaného mladíka jeho dívce, podává působivou, ale poněkud znepokojivou metaforu lidstva či velkého kolektivu a jeho věčného boje, v němž jedinci umírají, ale celek vítězí. Nedbá ztrát slabých a jejich bolesti a nářku...

Vědomí přináležitosti k celku bylo typické pro komunistickou stranu a její organizace. Francouzský spisovatel a novinář Bernard-Henri Lévy v této souvislosti píše o „štěstí nerostů“⁶⁵ – jedinec, narážející bolestivě ostrými hranami do jiných, se náhle tišivě rozplyne v roztoku kolektivu a pocítí blaho odevzdaného spočinutí. Lévy přisuzuje bažení po „štěstí nerostů“ především intelektuálům, unaveným nekonečnými ideovými zápasy. Jistě ale rozkoš ponoření v kolektivu stejně myslících a cítících pociťovali i proletáři a další pracující. Pro ně ostatně princip kolektivního spočinutí byl přirozenější, než pro individualisty. Se vzrůstem sektářství a s posilováním centralizace v komunistických organizacích, s hledáním vnějšího i vnitřního nepřítel, s pálením mostů ke společnosti se mohl pocit kolektivní solidarity postupně přetavit v tuhou disciplínu, poslušnost autoritě, a dokonce jistou úzkost před vyloučením z kolektivu.

Historik Martin Groman patrně po právu shledal u Stanislava Budína „fobii ze sociální a potažmo existencionální nezakotvenosti“⁶⁶ jež se u něho projevovala po celý život. Sám Budín si vybavoval pocity, jež zakoušeli s manželkou, když byla v Moskvě a posléze i v Praze na počátku roku 1936 vznesena obvinění proti jeho osobě a oba byli zbaveni možnosti pracovat pro stranu a hájit se: „Nastalo peklo, které trvalo asi dva měsíce. Až na malé výjimky nás opustili všichni naši přátelé. Zůstali jsme absolutně sami, zoufalí a bezradní. Neměli jsme jediného blízkého člověka, který by nebyl komunistou, a ti se od nás odvrátili. [...] Ocitli jsme se oba na pokraji propasti. [...] Byli jsme [...] blízko sebevraždě, o které jsme vážně uvažovali.“⁶⁷ Budín při pohledu zpět přiznával, že, měl-li se v konfliktech a rozepřích ve straně rozhodovat, „téměř instinktivně [...] se postavil na stranu většiny“. Tak tomu bylo i při zavržení Trockého, jehož spisy původně se zájmem hltal. A Budín dodal: „Největší štěstí jsem spatřoval v tom, že patřím k velkému kolektivu, že zapouštím kořeny v půdě, z níž jsou živeny miliony lidí, kteří cítí a myslí stejně jako já. Tato téměř pudová touha patřit někam, být součástí velkého celku, se na dlouhou dobu stala podvědomým motivem mého jednání a chování.“⁶⁸

64 NA, fond Jan Šverma, inv. č. 1, kart. 1.

65 Lévy, Bernard-Henri: Sartrovo století. Brno 2003, s. 357.

66 Groman, Martin: Stanislav Budín. Praha 2015, s. 42.

67 Budín, S.: Jak to vlastně bylo, s. 168–169. Budín uvádí, že jedinými českými komunisty, kteří s nimi nepřerušili kontakt, byli Milena Jesenská a Emil František Burian.

68 Budín, S.: Jak to vlastně bylo, s. 61.

Čím úplnější je uzavření v sektě a v izolaci, tím pravděpodobnější je předpoklad určité vnitřní konformity a homogenizace členstva. Šíří se nedůvěra vůči „jiným“, vybočujícím z řady, či porušujícím pravidla organizace. Marie Švermová například vzpomínala, že s Jílkem se odcizili lidsky již před odjezdem do Moskvy v roce 1926. Jílek ji a jejího druha Jana Švermu zval do kaváren či barů, kam se nechal doprovázet ženami a některými z přátel (například spisovatelem Ivanem Olbrachtem). K tomu Švermová poznamenala: „Pro nás to bylo podivné, takové lokály jsme neznali; udivovalo nás, že se pije víno, různé lihoviny a vysedává se dlouho do noci. Měli jsme k tomu odpor, zábava nám připadala mělká, plytká, podivná na vedoucí funkcionáře strany. Když jsme se jako mládežníci sešli někde u černé kávy – na víc jsme nemávali – nahrnulo se k řešení tolik problémů, že jsme ještě po cestě domů obyčejně pokračovali v debatách. Snad se Jílek domníval, že si nás získá při nevázané zábavě nebo pitce, snad mu na nás opravdu záleželo; my jsme však velmi rychle skoncovali s nočním vysedáváním.“⁶⁹

Tato vzpomínka svědčí o tom, že mezi některými funkcionáři strany a zapálenými mladými radikály, do úmoru v poloilegalitě pracujícími pro revoluční věc, mohla vznikat přehrada i ve způsobu života, který se u vedoucích funkcionářů z pohledu asketů jevil jednoznačně jako „zpanštělý“.⁷⁰ Podobně si s odstupem let vybavoval Josef Hrubý „úplně měšťácký život“ Jílkova blízkého spojence, tajemníka pražského krajského výboru Josefa Melichara (mimořádně častého kumpána z Jílkových nočních jízd), u něhož občas přespával, takže se stával nechtěným svědkem jeho bujných zábav se společníky, například s redaktorem a novinářem Emanuelem Vajtauerem.⁷¹ Připomeňme na okraj, že i „starý pardál“ Bohumír Šmeral, kterého Gottwaldova levice nakonec vzala na milost, byl vášnivým milovníkem dobrého jídla, jež aktivně v restauracích vyhledával. Výše uvedený citát z paměti Marie Švermové naznačuje, že mezi mladými radikály jistá míra plebejství, rovnostářství a antielitářství byla pro jejich citění typická. Odpor vůči zpanštělým poslancům a funkcionářům (v popisované době ještě sociálně demokratickým) máme ostatně mistrně literárně ztvárněn v Olbrachtově Anně proletářce.⁷²

69 Švermová, M.: *Vzpomínky*, s. 69.

70 Kavárny jinak patřily k běžným místům schůzek Švermy a jemu blízkých, byť nešlo o dlouhé vysedávání a útrata jistě pro majitele podniků nepředstavovala významný zisk. Díky policejnímu sledování Jana Švermy po jeho návratu do Československa v roce 1928 například víme, že dne 31. 10. 1928 mezi pátou a sedmou hodinou večerní Šverma se svou „konkubínou“ Marií Švábovou rozmlouval s poslancem Václavem Bolenem, nejbližším spolupracovníkem Bohumila Jílka, v kavárně pražského hotelu Imperial. NA, fond Policejní ředitelství Praha II – prezidium (dále PP II), 1931–1940, sign. 42/Š -82/18, fol. 5, kart. 1375, zpráva Policejního ředitelství v Praze z 5. 11. 1928.

71 Hrubý, J.: *Život plný boje*, s. 44.

72 Olbracht, Ivan: *Anna proletářka*. Praha 1928.

Komunističtí poslanci a senátoři, spisovatelé a odborářští vůdci ve dvacátých letech přece jen občas překračovali hranice ghetta, do něhož se strana pomalu uzavírala a do kterého ji hnál i tlak státní moci. Nedařilo se jí získávat spojence a vlastně o to přestávala stát. Pocit ohrožení a frustrace z porážek vedly mladé komunisty k sympatiím k radikálním řešením, podněcovaly nenávist k soupeřům a vzájemnou podezíravost ve straně. K tomu měli sklon zejména pracovníci, pohybující se na hranici legality a trpící opravdovou nouzí finančních prostředků. Oni sami pracovali na hraně sebeobětování.

Je skutečností, že i Jan Šverma na začátku 20. let volil značně radikální rétoriku. Dozírající policejní úředník zachytil (jistě ne zcela dokonale) jeho slova na táboru lidu na Staroměstském náměstí, konaném 27. července 1924: „Komunistická mládež prohlašuje vzdor a nesmrtelný odboj proti vládnoucím, kteří před 10 lety proměnili [svět]⁷³ v jatky. [...] Pomstíme 10 mil. proletářů, jichž poslední vzdech jsme slyšeli. Neustaneme, pokud třeba jen jediný vrah bude hrabat kořist, potřísněnou proletářskou krví. Násilí činíme svým heslem. Musíme si být vědomi, že v imperialistické válce zmírá dělník jako pes, v revolučním boji jako hrdina.“⁷⁴ K výročí rozpoutání první světové války řečnil Jan Šverma jako činovník Komsomolu. Úlohou životopisců bude posoudit, nakolik mladický radikalismus Jana Švermy a jeho přátel zůstal zakódován v jejich povaze a nakolik byl korigován životními a politickými zkušenostmi, zvyšováním vzdělanosti a v neposlední řadě i „výchovným působením“ represivního aparátu státu.

Buď jak buď, v době V. sjezdu pláli „karlínští kluci“ fanatickým revolučním nadšením. Václav Kopecký s odstupem let vzpomínal na jejich tehdejší psychické rozpoložení: „Často používám toho přirovnání, že jsme se k revolučnímu cíli řítili jako závodní koňe, s bočními klapkami na očích, abychom neviděli nic menšího, nic vedlejšího, nic osobního, nic malicherného, co by nás zdržovalo, brzdilo a co by nás rozptylovalo od žhoucího pohledu upřeného k velkému revolučnímu cíli.“⁷⁵ Velkohubý demagog, jehož slova jinak musíme brát s rezervou, tu myslím vystihl ono duševní prolnutí spasilské sebeobětavosti a bezohlednosti v bezhlavém trysku k cíli.

Veselost čili uvolnění napětí

Zápasy předcházející V. sjezdu KSČ i sjezd samotný, a nakonec i dění po sjezdu následující se odehrávaly v atmosféře značně vyostřené. Svědčila o dramatickém napětí, panujícím v komunistické straně a nervozitě jejího nového vedení. To se nemohlo ještě opřít o masu příznivců – ba naopak, zaznamenávalo stálý odliv přízně. Členská základna se zužovala, kontrole strany se vymkla většina odborových organi-

73 Zjevně má být „svět“ místo v dokumentu uvedeném „sněm“.

74 NA, PP II, 1931–1940, sign. 42/Š-82/18, kart. 1375.

75 Kopecký, V.: ČSR a KSČ, s. 227.

zací, proti novému vedení se postavila část poslanců a senátorů KSČ, kompetentnost nového vedení zpochybnil i manifest sedmi známých spisovatelů, dosavadních členů KSČ – Josefa Hory, Marie Majerové, Heleny Malířové, Stanislava Kostky Neumanna, Ivana Olbrachta, Jaroslava Seiferta a Vladislava Vančury. Manifest požadoval po komunistických dělnících, jimž byl poněkud naivně adresován, aby čelili „frakčnímu terorismu a nezralému fanatismu, jenž z vás činí pokusné králiky pokusného revolucionářství“⁷⁶ vysmíval se „velikášství soudruhů z vedení strany, jež má s leninským učením společná jen slova, ale jemuž je skutečný leninský duch zhoła cizí“⁷⁷

Humor ve dnech smrtelně vážných probleskne jen občas, a většinou je humorem nechtěným, poněkud absurdním, mrazivým. Odlehčující humor bývá znakem toho, že aktéři dění se cítí v bezpečí a mohou se soustředit na cestu vpřed. Osvobozujícího humoru najdeme však v tehdejší KSČ maličko jako šafránu. Dopřejme si epizody z plenární schůze KSČ Velké Prahy, konané 3. dubna 1929. Schůze byla bouřlivá a v jejím průběhu byl pořadatel vyveden při značném vzky-pění emocí Emanuel Vajtauer, který vystoupil bojovně proti Gottwaldově skupině. Před rozvášněnými delegáty jej museli vlastními těly chránit Josef Haken a podle Budínovy vzpomínky i Rudolf Slánský.⁷⁸

Vlna zášti a nervozity opadla až v závěru schůze: „Na řečnické podium vystoupil potom asi 13letý zástupce organizace Mladých průkopníků, který odříkával – nazpaměť naučenou – kratší řeč, vyznívajcí v ten smysl, že „Mladí průkopníci a Spartakovi skauti práce půjdou za rudou září pěticipé hvězdy a jako avantgarda veškerého pracujícího lidu přispějí svými silami v rozhodujícím boji světového proletariátu nad světovou buržoazií“. Řeč jeho byla přijata potleskem. Poněvadž řečník byl množstvím posluchačů zřejmě deprimován a naučené řeči dostatečně neovládal, bylo mu napovídáno členem předsednictva Švermou. Tato okolnost vzbudila během jeho řeči několikrát tichou veselost.“⁷⁹

Mnoho uvolňující veselosti členové KSČ v dalších letech neužili. Mnozí z nich byli ještě v meziválečném období vypuzeni ze strany za údajné úchyvky (J. Guttman, S. Budín), další zemřeli v letech boje proti nacismu (B. Šmeral, J. Šverma, E. Fried) a posléze jiní byli vystaveni stalinským represím 50. let (R. Slánský, M. Švermová) a nesli na sobě nadto strašný cejch spoluviníků této oblundné tragédie, který byl ještě mnohem zřetelnější u těch, kteří se v 50. letech podíleli po celou dobu na režii

76 Vlašín, Štěpán a kol. (eds.): *Avangarda známá a neznámá*, sv. 3. Praha 1970, s. 47.

77 Vlašín, Š. a kol. (eds.): *Avangarda známá a neznámá*, sv. 3, s. 48.

78 NA, fond Policejní ředitelství v Praze – prezídium (dále PP I), 1921–1930, sign. P 73/31, fol. 943, kart. 719. Srv. též Budín, S.: *Jak to vlastně bylo*, s. 73.

79 NA, PP I, 1921–1930, sign. P 73/31, fol. 942, kart. 719. Je zajímavé, že Josef Haken před tím požadoval, aby poslanci a senátoři KSČ, postavivší se proti Gottwaldovu vedení, jehož byl sám součástí, dostali šanci své názory před členstvem obhájit. Shromážděním byl ovšem ukřičen výkřiky: „Ne, nikdy!“ Tamtéž, fol. 941.

politických soudních procesů (K. Gottwald, V. Kopecký, A. Zápotocký, B. Köhler). Dodejme jen pro úplnost, že oběti stalinského Velkého teroru na konci 30. let se stali oba polští vyslanci Kominterny v době V. sjezdu – Gustav Henrykowski (†1937) a Julian Leński (Leszczyński, †1939). Většina z vůdců z Gottwaldova vedení ve třicátých letech dostala šanci zbavit se aspoň zčásti levičáckého sektářství a otevřít se spojení s demokratickými spojenci v boji proti hrozbě nacismu. Využili této výzvy v různé míře.

Závěr

Jan Šverma nebyl před rokem 1921 na rozdíl od jeho družky Marie Švábová a dalších vrstevníků – budoucích souputníků členem sociálně demokratické strany, ale byl puzen k radikálnímu socialismu a komunismu tím, jak si zpracovával a vyhodnocoval své sociální zkušenosti a kulturní znalosti. Už od dětství si nesl v sobě silný smysl pro spravedlnost. Zdá se, že jeho základním motivem nebyla touha po moci, výrazně dominující u některých jeho spolubojovníků (typicky u Václava Kopeckého), ale na druhou stranu byl připraven převzít odpovědnost, kdyby to bylo potřeba. Byl intelektuálem – pravým opakem „hromových řečníků“ typu Jana Haruse požadujících, aby jim strana dala jednoduchá hesla, jež by potom v agitačních vystoupeních popularizovali.⁸⁰ Snažil se své zkušenosti a znalosti získané studiem a četbou zpracovávat samostatně, s určitým hlubším zakotvením v historické zkušenosti českého prostředí. Autorita Kominterny a ruských bolševických vůdců pro něho ve 20. letech byla v zásadě nezpochybnitelná. Tato příchylnost byla u něho i jeho generačních druhů vystavována v období po V. sjezdu nelehkým zkouškám (vyloučení Švermova a Švábové blízkého Josefa Guttmanna ze strany, kritika Švermova a Slánského vedení KSČ ze strany vedení Kominterny v době volby Edvarda Beneše prezidentem republiky).

V první polovině 20. let najdeme nejen důkaz toho, že Jan Šverma podléhal svodům radikální revoluční rétoriky. Později jakoby intenzivněji vnímal odpovědnost za vývoj strany a společnosti. Patrně i pod vlivem poznání komplikované reality v Sovětském svazu v době tamějšího pobytu v letech 1926–1928 si začal uvědomovat, jak ošidná mohou být jednoduchá řešení. V době V. sjezdu vystupoval poměrně věcně a uměřeně, byl patrně přístupnější myšlenkám, že by v novém vedení měli být zastoupeni i představitelé „historické pravice“ a jiných skupin, stojících dosud v opozici vůči Gottwaldově „nové levici“. Historička Věra Holá je přesvědčena o tom, že

80 Protokol V. řádného sjezdu Komunistické strany Československa, s. 158–161. Harus musel být předsedajícím sjezdu a pořadatelem opakovaně žádán, aby tak hlasitě nekřičel, neboť jeho hřmotný hlas byl slyšet až na ulici, což nebylo dobré, neboť sjezd se konal v utajení. Harusovo vystoupení je upřímným vyznáním dělnického agitátora, který si uchovával nedůvěru či skepsi vůči předákům hnutí, ale byl připraven se disciplinovaně podrobit většině. Gottwald velmi obratně využil jeho projevu k získání váhajících delegátů V. sjezdu.

Šverma s Gottwaldem začali mít v době přípravy V. sjezdu KSČ pochyby o správnosti principu „homogenního vedení“, který prý zarputile prosazovali Evžen Fried, Pavel Reiman, Ota Synek či Karel Rotter.⁸¹ Je otázkou pro budoucí historiky, aby analyzovali, do jaké míry se Jan Šverma zbavoval radikálních mladických postojů a které stereotypy si nesl s sebou (například nedůvěru k předákům sociální demokracie⁸²). Šverma se nakonec stal průkopníkem ideje lidové fronty a spolupráce s nekomunisty v boji proti nacismu. Tomuto boji přinesl oběť nejvyšší na hoře Chabenec.⁸³

Představitelé Kominterny a zejména Stalin a jeho spojenci využívali poptávky po radikálních postupech, jak se projevovaly ve dvacátých letech v jednotlivých komunistických stranách. Ovládání vývoje v jednotlivých zemích z Moskvy nebylo však totální, historik Vítězslav Sommer charakterizuje vztahy mezi centrem a vedním jednotlivých stran jako „komplikované partnerství“,⁸⁴ byť připouští, že místní vůdcové tahali za kratší konec provazu. Vždy šlo o to, jak dokázali lokální předáci čelit centralizaci ve světovém komunistickém hnutí. Připomeňme, že na V. rozšířeném plénu EKI v březnu 1925 Karel Kreibich a Bohumír Šmeral kritizovali vedení Kominterny a jejích vyslanců v zahraničí (jmenovitě se ohradili proti postupům Zinověva a Manuilského) za panovačnost, s níž zasahovali do dění v Komunistické straně Československa.⁸⁵ Gottwaldovi, Švermovi a dalším zbýval na konci 20. let určitý prostor k manévrování a samostatné politice, byť se s postupující centralizací rozhodování v Kominterně evidentně zužoval. Jistou autonomii domácích vůdců prokázaly poněkud paradoxně i spory kolem personálního složení nového vedení v době V. sjezdu KSČ, kdy zástupci Kominterny požadovali přes nevěli radikálů (zejm. Evžen Fried) zachování pestřejšího složení vedení, v němž měli mít místo i zkušení soudruzi jako Bohumír Šmeral, Karel Kreibich, Antonín Zápotocký či dokonce i odstupující vůdce strany Bohumil Jílek.⁸⁶ Potvrzuje se výše zmíněná

81 Holá, V.: Jan Šverma, s. 62. Je ovšem téměř jisté, že změna názoru byla také výsledkem tlaku zástupců Kominterny. Srv. též Švermová, M.: Vzpomínky, s. 86.

82 V době kolem V. sjezdu KSČ Jan Šverma sdílel krajně kritické stanovisko k sociální demokracii a jejím vůdcům, jak to vyjádřil například v Májovém listu z roku 1929. Viz Šverma, Jan: Pod revolučními prapory k novým zápasům! In: V bojích se zocelila KSČ. Praha 1956, s. 150–151.

83 Jan Šverma zahynul na hoře Chabenec v Nízkých Tatrách dne 10. 11. 1944 při ústupu do hor po potlačení Slovenského národního povstání. K tomu srv. alespoň Kopoldová, Jiřina – Kopold, Bedřich: Zpráva o smrti Jana Švermy. Přísně tajně! Literatura faktu, 2001, č. 3, s. 138–142.

84 Sommer, Vítězslav: KSČ a Kominterny. Náčrt vývoje nerovného partnerství. In: McDermott, K. – Agnew, J.: Kominterny, s. 225.

85 Podrobněji viz McDermott, K. – Agnew, J.: Kominterny, s. 78.

86 Bohumil Jílek vystoupil na V. sjezdu KSČ umírněně, očekával snad, že pro stranu bude pracovat dále. Útokům proti své osobě čelil na sjezdu klidně: „Radím, abyste nepřestřelovali, poněvadž jde o vás a o vedení, které na tomto sjezdu má být zvoleno“. Protokol V. řádného sjezdu Komunistické strany Československa, s. 142. V červnu 1929 byl však ze strany vyloučen, když odmítl jet do

teze Kevina McDermotta a Jeremy Agnewa, že proces bolševizace byl oboustranný, že kromě toho, že byl prosazován z moskevského centra, vycházel i z jisté domácí poptávky. Obrátů v politice Kominterny nakonec obratně využil Stalin, aby odstavil od moci ve vedení VKS(b) a Kominterny vlivné Leninovy spolubojovníky z listopadové revoluce 1917, především Trockého, Zinověva, Kameněva a Bucharina. Klikatý vývoj strategie Komunistické internacionály znamenal obtížný fakt pro komunistické vůdce v Československu. Jan Šverma v roce 1929 stál teprve na prachu své stranické kariéry. Vyšel spolu se svými druhy z „nové levice“ odhodlaně vstříc poptávce ze strany Kominterny po nových vůdcích. Ti, kteří byli z Moskvy povoláni, byli připraveni a odhodláni k velkým činům.

Nahlédněme ještě jednou do mladického vyznání, jež adresoval Jan Šverma své životní družce dne 22. července 1922: „Sním dále, směleji – o dlouhé cestě, jasné i neschůdné, ale neochvějné – cestě našich nadějí a naší síly – sním o novém těle, které dáme životu, o krásném těle se smělým čelem, aby neslo tak žití dále – a nejen dále, ale i výš, výše, tak vysoko, jak my snad ani mysliti se neodvažujeme – sním o novém člověku, člověku, který vykvete z naší pohádky. [...] A já věřím, věřím v sen naší pohádky, věřím, že skutkem se stane a vzneše se vysoko nad okolí královskou svou korunou v zlaté moře sluneční záře – věřím, že jsme silni, silni jako život, jež tolik, tolik milujeme.“⁸⁷ Problém byl ten, že mladí komunisté proklamovali, že budou připraveni nastolit svůj sen o spravedlnosti třeba i násilím. Pohádka se snadno může zvrátit v peklo. To představovalo kruciální problém pro Švermu a jeho generační druhy ve vedení Komunistické strany Československa. Asi v každém z nich uvízlo něco z onoho velkolepého mladického snění – jež nepostrádalo střípky krutosti.

Studie byla zpracována na objednávku pro monotematické „biografické“ číslo časopisu Ústavu pro studium totalitních režimů Securitas imperii. Z torza čísla (41/2022) byla po změně ve vedení časopisu studie vyřazena, aniž bych o tom byl před vydáním čísla vyrozuměn, údajně pro nedostatek času pro pořízení anglického překladu. K okolnostem vzniku čísla se na twitteru kriticky vyjádřili odvolaní členové redakční rady SI. Z čísla byla kromě dalších materiálů vyřazena rovněž studie Matěje Bílého o Miloši Jakešovi, uveřejněná později v Soudobých dějinách (č. 30/1, 2023, s. 15–67). Vážím si toho, že editoři souhlasili se zařazením mé studie do tohoto čísla časopisu Paginae historiae, kam se tematicky výborně hodí.

Moskvy skládat účty. K pozvání srv. materiály zasedání sekretariátu ÚV KSČ z 2. a 5. 4. 1929 in NA, KSČ – ÚV 1921–1938), inv. č. 336, kart. 22/60. Srv. též Král, Václav: Cesta KSČ k leninismu. In: Král, V. (ed.): Cesta k leninismu. Praha 1971, s. 53. Je zajímavé, že po druhé světové válce se dal Jílek k dispozici ústřednímu výboru KSČ (rukou psaný dopis B. Jílka ústřednímu výboru KSČ ze 17. 6. 1945). Nabídka byla po projednání v předsednictvu strany 3. 7. odmítnuta (dopis R. Slánského B. Jílkovi z 5. 7. 1945). Oba listy jsou uloženy in: NA, fond Komunistická strana Československa – ústřední výbor 1945–1989 – Sekretariát Rudolfa Slánského, neuspořádaný fond.

87 NA, Jan Šverma, inv. č. 1, kart. 1.

Determined and Authorised. Jan Šverma and His Friends at the Time of the Fifth Congress of the Communist Party of Czechoslovakia

During the Sixth World Congress of the Communist International in the summer of 1928, the leaders decided to support the 'new left' group that criticised the leadership of the Communist Party of Czechoslovakia. Klement Gottwald was appointed its respected leader. At the Sixth Congress, the graduates of the International Lenin School in Moscow, including Jan Šverma, further strengthened the group. Stalin and the Comintern leaders were satisfied that young, loyal leaders gained ground in European communist countries and were willing to proceed radically (to escalate class struggles, criticise social democratic political bosses, defend the Soviet Union with resolve, and restructure the party into a military unit). This corresponded to the left turn in the Comintern strategy. Gottwald's 'new left' pushed through the rise to power in a discussion inside the Communist Party of Czechoslovakia, especially its district and regional conferences that elected the delegates to the Fifth Party Congress convened in February 1929. The study reveals that the Comintern leaders did not have absolute support. While Gottwald's radicals relied on electing a 'homogeneous' leadership of the Communist Party of Czechoslovakia at the congress, the Comintern leaders insisted that previous leaders, including the central secretary Bohumil Jílek, remain in the leadership. The author of the study substantiates that prior to the Sixth World Congress of the Communist International, discontentment rose in the communist party, and some young functionaries called for more radical processes. Moreover, they were clamouring for organisational changes inside the party to achieve a better fighting efficiency (building organisations at races). This is further proved by the thesis of the British historians Kevin McDermott and Jeremy Agnew that the bolshevising process of the communist parties was not only dictated by Moscow, but it was also grounded on the unique situations in countries and their group interests. The failure of the demonstration held in Prague on Red Day, 6 July 1928, followed unsuccessful strike fights, failures of the communist negotiations in the parliament, and poorly prepared public manifestations. The dragging conflict inside the party escalated after the failure of Jílek's Red Day organisation. Using the example of Jan Šverma, the study shows the different motivation behind the support of the radical wing of the Communist Party of Czechoslovakia. Šverma was shaped by his family upbringing and social experience, reading expert literature and fiction, but also by learning about the bourgeois life of Bohumil Jílek and some functionaries. Šverma processed the Comintern documents on his own and analysed his Czechoslovak society experience. Over time, he departed from the tense radicalism he professed in the first half of the 1920s. It opened the door for him to adopt the idea of the cooperation of the anti-fascist powers in the 1930s. His thinking was predominated by the emphasis on the principles of equality and social justice. However, young communists related the enforcement of the new order to the violently enforced vision of communism they imposed on society.